

”שתולים בבית ה”

איסור הכהנים לצאת מן המקדש בשעת העבודה ותפקידם ומעמדם בבית המקדש ובעבודת הקרבנות

א. פתיחה

וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן תִּמְתּוּ כִּי שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כְּדָבָר מִשֶּׁה: (ויקרא י', ז)

וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֲלֵהֶוּ כִּי נָזַר שָׁמֶן מִשְׁחַת אֲלֵהֶוּ עָלָיו אָנִי ה': (ויקרא כ"א, יב)

מפסוקים אלו לומד הספרא שאיסור לכהנים לצאת מהמקדש בשעת העבודה:

ומפתח אהל מועד לא תצאו יכול בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה, פן תמותו ממשמע לאו אתה שומע הין. כי שמן משחת ה' עליכם מה ת"ל יכול אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה אם יצאו בשעת עבודה חייבים מיתה מנין לכהנים של כל הדורות ת"ל כי שמן משחת ה' עליכם. (ספרא שמיני – מכילתא דמילואים מב–מג)

הספרא מעלה אפשרות שהאיסור הוא לצאת מפתח אהל מועד לעולם, גם שלא בשעת עבודה, ושהאיסור חל רק על כהן שנמשח בשמן המשחה. למסקנה, הספרא לומד מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" שיש קשר בין היציאה מהמקדש ובין מושג ה'חילול' השייך רק בשעת העבודה, ולכן מצמצם את איסור היציאה לשעת העבודה בלבד.

את הגבלת איסור היציאה לשעת העבודה ניתן לפרש בשני אופנים:

- א. אין קשר עקרוני בין החילול ליציאה, אך סמיכות הענינים מלמדת שיש להגביל את זמן איסור היציאה.
- ב. הלימוד מחדש שיסוד איסור היציאה הוא חילול העבודה, ולכן הוא מוגבל ממילא לשעת העבודה.

ב. שיטת הרמב"ם

1. הפרדת איסור היציאה מחילול העבודה

כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה בין כהן גדול בין כהן הדיוט שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו, כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבוהלים ודחופים מפני גזירה זו, וכן זה שנאמר בכהן גדול ומן המקדש לא יצא אינו אלא בשעת העבודה בלבד שלא יניח עבודתו ויצא.

אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול, שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אף על פי שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד מפני שהוא אונן ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור, אבל כ"ג עובד כשהוא אונן שנאמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל כלומר ישב ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת. (רמב"ם ביאת המקדש ב', ה-ו)

הרמב"ם מצטט את הפסוק "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן תָּמוּתוּ" כמקור האיסור. הפסוק אינו מתמקד בחילול העבודה אלא בעצם היציאה מהמקדש. בניגוד לספרא, הרמב"ם אינו נזקק למקור נוסף כדי להגביל את האיסור לשעת העבודה, אלא דורש זאת מתוך הפסוק עצמו ומהקשר הציווי – עבודת הכהנים במקדש ביום השמיני למילואים.

הרמב"ם אינו מזכיר כלל חילול עבודה ביחס ליוצא. בעיני הרמב"ם, קיים נתק בין חילול העבודה לאיסור היציאה מן המקדש. לעומת זאת, לגבי אונן, שאסור לעבוד במקדש, קובע הרמב"ם שאינו יוצא מהמקדש ואם יצא – לוקה, ואם עבד חלל עבודתו אך אינו לוקה. ענין זה מבליט את הנתק שבין איסור היציאה ובין חילול העבודה. בזאת מפריד הרמב"ם בין האיסור לצאת מהמקדש בשעת העבודה לחילול העבודה מחד גיסא, ומאידך גיסא מעמיד את העיסוק בעבודה והנחתה בבסיס האיסור וכשלב הכרחי כדי להתחייב על היציאה.

אם כן, ניתן לומר (גם על סמך לשונו) כי אופי האיסור אינו חילול העבודה, אלא דין נפרד שאוסר להניח את העבודה שהתחיל בה ולצאת מהמקדש.¹ ישנן שתי גישות עיקריות בנוגע ליחס שבין שני מרכיבים אלו ועל יסוד האיסור.

¹ כדי להמחיש את היציאה כמחייב ללא קשר לחילול העבודה נשווה את דבריו לגבי טמא וטבול יום שעבדו, שמודגש בהם חילול העבודה כמרכיב חיוני בעבירה: "טמא שעבד במקדש חילל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו... שנאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי... וכן טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא יחללו שם א-להיהם..." (רמב"ם ביאת מקדש ד', א, ד). בהלכות אלו הרמב"ם קושר בין חילול העבודה וחויב המיתה.

2. יסוד האיסור

הכסף משנה – איסור על זלזול בעבודה

הכסף משנה מתמקד בזלזול בעבודה המתבטא ביציאה:

ו"ל שאע"פ שאינו יכול לגמור עבודתו [האונן, א"ב] אם יצא קודם שתגמר העבודה ע"י אחר נראה כמזלזל בעבודה. ועי"ל שאם היה מותר לו להפסיק עבודתו ולצאת כששמע שמת לו מת איכא למיחש שמא כשיפסיק העבודה ויצא בבהלה תהיה העבודה בטלה מאין מתעסק בה עד שיתעוררו שאר הכהנים לבא לגמור ואין לך זלזול גדול מזה ולפיכך אסרה לו לצאת עד שתגמר העבודה ע"י אחר:

הכסף משנה מציב את מניעת הזלזול בעבודה במוקד האיסור לצאת. עולה מדבריו שיש מקרים של זלזול שאינם תלויים ביציאה; לדוגמא, אונן שמניח את עבודתו והיא נשאר עזובה ובטלה. מכאן יש להסיק כי הזלזול אינו כרוך בהכרח ביציאה מהמקדש, אך היציאה היא הנקודה בה חייבה התורה על הזלזול. לאמר, הזלזול בעבודה הוא תופעה שיכולה לבוא לידי ביטוי במספר צורות ואיכויות, ויציאה מהמקדש בשעת העבודה היא רמת הזלזול שעליה חייבה התורה, מפני שבכך הזלזול חמור יותר מאשר בהנחת העבודה גרידא. לחלופין, ניתן להסביר שיציאה מהמקדש איננה מעשה זלזול חמור מאחרים מבחינה איכותית, אלא שהצירוף של הנחת העבודה והיציאה מהמקדש עובר את רף הזלזול שעליו חייבים. משני הניסוחים הללו מסתבר כי הנחת העבודה בלבד עדיין תהיה בבחינת 'חצי זלזול אסור מן התורה', ורק הגברת הזלזול ביציאה לאחר מכן מאפשרת להתחייב.

המנחת חינוך – איסור על עצם היציאה

לעומתו, המנחת חינוך מציב את היציאה עצמה במוקד האיסור:

ונראה דלאו הזה דוקא ביוצא מן המקדש אבל באינו יוצא אף על פי שהפסיק מעבודתו ואפי' לא נתנה לאחר רק הפסיק מעבודתו ונפסלה אינו עובר כלל דעיקר הקפידא שלא יצא מן המקדש כ"ז שלא נגמרה העבודה שהי' עסוק בה. ומבואר דדוקא בשעת עבודה והיינו באמצע עבודה. (מנ"ח קנא [אותיות ב-ג במהד' מכוני ירושלים])

המנחת חינוך שולל את האפשרות שהאיסור לצאת הוא רק כאשר העבודה הופסקה באמצע ולא נגמרה, שהרי גם אם כהן אחר משלים את העבודה – הכהן היוצא חייב. ובמקרה הפוך, גם אם העבודה נפסלה משום שאף כהן אחר לא השלים אותה, הכהן המפסיק אינו חייב עד שיצא משום ש'עיקר הקפידא' הוא היציאה ולא הנחת העבודה. אם יסוד האיסור נעוץ ביציאה מהמקדש, הסיבה שהוא עדיין מוגבל לזמן העבודה היא שבהתעסקות בעבודה הכהן

מחייב את עצמו להשאיר במקדש עד שתגמר העבודה, אף אם הוא בעצמו אינו גומר אותה (בדומה לאונן שאינו עובד ובכל זאת אסור לצאת).

בשיטת המנחת חינוך יש לברר מה אפיה של התחייבות זו, שבהפרתה עובר הכהן על איסור ומתחייב מיתה, ומהו אופי האיסור לצאת מן המקדש בשעת העבודה. לשם כך, יש לצלול לסוגיא הכללית העוסקת בתפקיד הכהנים בעבודת המקדש ומעמדם האישי הנגזר מכך.

3. מעמד הכהנים ככלי שרת

הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות שנאמר ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר וקדשתו כי את לחם א-להיך הוא מקריב. (רמב"ם כלי המקדש והעובדים בו ד', א)

מלשון הרמב"ם, ובפרט משיבוץ הלכות הכהנים במסגרת כלי המקדש, נראה שתכלית הקדשת הכהנים היא עבודת הקרבנות בידיהם ושימושם ככלי שרת. חיזוק לכיוון זה עולה מסוגית חינוך כהן גדול ביום הכיפורים. הגמרא ביומא יב: משה בין כלי השרת שהשימוש בהם מקדשם ובין הכהן שעבודתו מקדשתו ומחנכתו:

רב פפא אמר: עבודתו מחנכתו. מי לא תניא: כל הכלים שעשה משה – משיחתן מקדשתן, מכאן ואילך – עבודתן מחנכתן. הכא נמי – עבודתו מחנכתו.

השוואה זו מעידה על דמיון בין אופן הקדשת הכהנים ובין אופן הקדשת כלי שרת.² ר' מאיר שמחה מציב הקבלה זו באופן מוחלט:

והנה בכל מילי שוים הכהנים לכלי שרת, שאהרן ובניו במשיחה, וכל הכהנים בהלבשה ועבודתם מקדשתם [עיי'ן יומא יב']. וכן בכלים, הראשונים במשיחה והאחרונים בעבודה. (משך חכמה ויקרא ח', ל ובאופן דומה באור שמח שם ה', טז)

משיחת הכהנים בשבעת ימי המילואים קדשה אותם כקידוש כלי השרת. אולם, משיחת הכלים בשמן היתה מיוחדת לכלים שעשה משה במדבר, אך לדורות העבודה מקדשת אותם, וכך פוסק הרמב"ם שם א', יב:

כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא במשיחתן בשמן המשחה שנאמר וימשחם ויקדש אותם ודבר זה אינו נוהג לדורות אלא הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו שנאמר אשר ישרתו במ בקודש בשירות הם מתקדשין:

² הענין רמוז במקומות רבים בתורה כשמשחת המקדש וכליו לקדשם כוללת גם את משיחת הכהנים וקידושם (שמות כ"ט, מד; ל', כה-ל; מ', א-טו ועוד).

ההשוואה בין מנגנון ההקדשה של כלי שרת לזה של הכהנים מראה שיש צורך בפעולת הקדשה לכהן לעבודה, ושפעולת ההקדשה דומה לזו של כלי שרת. מעבר לפעולה הרגעית של הקדשת הכהנים, הירושלמי ברכות ח', ה' לומד שההשוואה משפיעה על מעמד הכהן ועל ההלכות הנגזרות ממנו באופן גורף:

מניין המשתמש בכהונה מעל רבי אחא בשם שמואל אמר ואמרה להן אתם קודש לה' והכלים קודש מה כלים המשתמש בהן מעל אף המשתמש בכהנים מעל.

על מנת לישם את דיני מעילה בשימוש בכהן, ערוך השלחן מציע הבנה רחבה יותר של המושג 'מעילה':

ודע דשם מעילה לאו דוקא בחיוב קרבן מעילה וכל עבירה נקראת מעילה כדכתיב וימעלו בה' א-להי אבותם... ולהדיא שנינו במעילה אין מעילה אלא שינוי וכן הוא אומר איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל וכן הוא אומר וימעלו וכו' ע"ש דכל שעושה דבר נגד התורה נקרא מועל... (ערוה"ש או"ח קכ"ח, סח)

פרישת כנפיו של איסור מעילה על השימוש בכהן פותחת פתח לבחינת היבטים נוספים השייכים למעמד הכהן, ובהם האיסור לצאת מהמקדש בשעת העבודה, דרך הפריזמה של קדושת הכהן ומעמדו ככלי שרת.

4. הבנת האיסור באיסור מעילה

הגמרא במעילה יח. אומרת: "אין מעל אלא שנוי". יש כמה הבנות מהו שינוי זה:³

א. שינוי יעוד.

ב. שינוי קדושה.⁴

ג. שינוי רשות.⁵

הכסף משנה רואה את הזלזול בעבודה כמוקד האיסור, וניתן לפרש את שיטתו בהתאם להבנה ששינוי היעוד של חפץ נחשב למעילה. אם יעוד הכהנים הוא עבודת הקרבנות, אזי בהנחת העבודה ובזלזול בה הם חורגים מיעודם ותפקידם. לפי המנחת חינוך, כאשר הכהן

³ הצגת ההבנות מבוססת על דברי הרב דניאל וולף בספרו "מנחה זובח" בשיעור 'סודות מעילה', עמ' 155-167.

⁴ "אין מעילה בכל מקום אלא שינוי שנשתנה מקדושתו" (רש"י פסחים כז: ד"ה והלא).

⁵ "על מרשות לרשות, מרשות קדש לרשות חול" (תוספות מעילה יח. ד"ה אין).

יוצא מבית המקדש הוא מוציא את כלי השרת שבו מרשות קִדְשׁ לרשות חול, ולכן ניתן לראות ביציאה מהמקדש מעילה מדין שינוי קדושה או שינוי רשות.⁶

מתפישת הכסף משנה לעומת זו של המנחת חינוך עולות שתי נפקאמינות משמעותיות – האנשים הנכללים באיסור והיקף העבודות שבהן אסור לצאת. הצפנת פענח (קונטרס השלמה השמטה טז) סובר שאף על הלוויים נאסר לצאת מן המקדש בשעת עבודתם. שיטתו מתישבת עם ההבנה שמהות האיסור לצאת בשעת העבודה היא הזלזול בעבודה, מכיון שמסתבר שיש זלזול בהנחת העבודה של הלוויים ושיש ביציאה מהמקדש חריגה מיעודם. לעומת זאת, אם מעמד הכהנים ככלי שרת הוא הגורם, האיסור יהיה מוגבל לכהנים שעליהם חל מעמד מיוחד זה, ורק אודותם אומר הרמב"ם שמצוה 'לקדשם'.

כהמשך טבעי לאנשים הכלולים באיסור, גם אופי העבודות שאסור לצאת בהן מושפע מאופן הבנת האיסור ברמב"ם. יעוד הכהנים וקדושתם מכִּנְיָם לעבודת הקרבנות בלבד – "לקדשם ולהכינם לקרבן" – ולפי תפישת המנחת חינוך האיסור לצאת יהיה בעת עבודת הקרבנות בלבד.⁷ ברם, עבודת המקדש, ולא עבודת הקרבנות, מוגדרת כיעודם של הלוויים, כך שלפי שיטת הצפנת פענח היקף העבודות שאסור לצאת בהן ישתנה כתוצאה מגדרי היעוד היחודיים לכהנים וללוויים, כפי עבודתם.

מעמד הכהנים בפועל תלוי בגורם נוסף – לבישת בגדי הכהונה. הגמרא בסנהדרין פג: אומרת שכהנים ששירתו מחוסרי בגדים נחשבים כזרים שעבדו, וכן פוסק הרמב"ם:

⁶ ערוה"ש או"ח קכ"ח, עב הסתפק אם לכהן מותר להשתמש בכהן. לכאורה, יש לתלות את הספק בחקירתנו על אופי המעילה בכהן. מצד אחד אולי אין הוצאה מקִדְשׁ לחול כי הכהן השני קדוש כמוהו, ומצד שני כיון שהשימוש אינו לטובת עבודת הקרבנות יש בזה שינוי יעוד.

⁷ הרמב"ם קושר קשר הדוק בין המקדש ובין הקרבנות. זה בא לידי ביטוי בכך שאחד מדיני הקרבן הוא הקרבתו במקדש (מעשה הקרבנות י"ח, א) ובקביעתו שתכלית הבית היא הקרבת הקרבנות (בית הבחירה א', א). אם מקום הקרבת הקרבנות (שהקרבתם היא תשתית קדושת הכהן) הוא בית המקדש, נקל להבין כי קדושת הכהנים, או לכל הפחות היבטים מסוימים בקדושתם, קשורה באופן אדוק לנוכחותם הפיזית בבית המקדש. נציין כי ביחס לכלי המקדש הגר"מ והגר"ד (בחידושי הגר"מ והגר"ד עמ' מז) סבורים שקדושתם אכן תלויה בהמצאותם בגבולות המקדש (עיי' גם בחידושי הגר"מ הלוי עמ' קכא).

באופן דומה הגמרא בזבחים כד. אומרת שהמגע הפיזי של הכהנים עם רצפת המקדש הכרחי לקדשם לעבודה: "תנא דבי רבי ישמעאל: הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים, מה כלי שרת – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת, אף רצפה – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה". ניתן לשאול מה דין כהן שלא נגע ברצפת המקדש בשעת העבודה, האם מתחייב משום שינוי קדושה (כרש"י), או שלא יתחייב משום שהוא עדיין נמצא ברשות הקדש (כתוספות). אמנם, אולי גם לשיטת התוספות חציצה כזו נחשבת ליציאה מרשות הקדש. לחלופין, יתכן שעל כל פנים כדי להתחייב יש לצאת מ"פתח אהל מועד" דוקא.

מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהן שנאמר ועשית בגדי קדש, ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות, וכהן גדול ששימש בפחות משמנה בגדים אלו, או כהן הדיוט ששימש בפחות מארבעה בגדים אלו הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים כזר ששימש שנאמר וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונה, בזמן שבגדיהם עליהן כהונתן עליהן, אין בגדיהן עליהן אין כהונתם עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת. (רמב”ם כלי המקדש והעובדים בו י’, ד)

בגדי הכהונה מעניקים לכהן את מעמדו המיוחד בכל מה שנוגע לעבודת הקרבנות.⁸ משכך, יש מקום לומר שאף איסור המעילה בשימוש בכהן מוגבל לשעה ש’בגדיהם עליהם וכהונתם עליהם”. כך עולה משיטת רבנו תם המובאת במרדכי:

מעשה בכהן שיצק מים ע”י ר”ת והקשה לו תלמיד הא שנינו בירושלמי המשתמש בכהונה מעל והשיב לו אין בהם קדושה בזמן הזה דקי”ל בגדיהם עליהם קדושה עליהם ואי לא לא לא והקשה א”כ כל מיני קדושה לא ליעבד להו ושתיק ר”ת והשיב ה”ר פטר דנהי דיש בהן קדושה יכול למחול... (גיטין תסא)

כדי לישב את שיטת רבנו תם יש לנתח את ההיבטים השונים בקדושת הכהן. הגר”ד⁹ מחלק בין שני דינים בכהונה התלויים בתפקיד הכהן ובמקומו: א. כהונה במקדש החלה על הראוי לעבודה ותלויה בלבישת בגדי כהונה. ב. כהונה בגבולין האוסרת כל כהן בנשים הפסולות לכהונה, מתירתו באכילת תרומה ובנשיאת כפים. איסור המעילה שייך רק בקדשי מקדש וממילא רק בדין הכהונה במקדש, ולכן סובר רבנו תם שבזמן הזה מותר להשתמש בכהן משום שאין בגדיהם עליהם ואין כהונתם עליהם.¹⁰

⁸ התוספות זבחים כד. אף קושרים בין קידוש הכהנים דרך המגע עם רצפת המקדש לקידוש על ידי לבישת בגדי הכהונה: ”הואיל ורצפה מקדשת – פירוש דמקדשת האדם לעבוד עבודה שם דאינו יכול לעבוד במקום אחר וכלי שרת פירוש בגדי כהונה מקדשין האדם לעבוד עבודה מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת דהא כתיב על בשרו”.

⁹ שיעורי הרב על עניני תפלה וקריאת שמע עמ’ רנב.

¹⁰ אמנם, מעבר לקדושת הכהן בקדשי המקדש, יש חובה לכבד כהן הנלמדת מן הפסוק וְקִדְשְׁתוּ כִּי אֵת לְחֶם אֱלֹהִים הוּא מְקַרֵּב קֹדֶשׁ יְהוָה לְךָ (ויקרא כ”א, ח) על פי הגמרא בנדרים (סב. –): בדין זה לא שייכת מעילה, והכהן יכול למחול על חובה זו.

כך מסביר הגר”ד (שם), וכבר קדמו ערוה”ש (או”ח קכ”ח, ח) בהסבר זה: ”דהתורה קידשה את הכהנים לעבודת בהמ”ק וקראן קדושים כדכתיב קדושים יהיו לא – להיהם וגו’ כי את אשי ה’ הם מקריבים והיו קדש וגו’, וגם עלינו צוה הקדוש ברוך הוא שנקדש אותם כדכתיב וקדשתו כי את לחם א – להיך הוא מקריב קדוש יהיה לך וגו’ וזהו ציוי שאנחנו נקדש אותם... כלומר שיהא מכובד עליך. ולפ”ז הדבר ברור דבמה שהקב”ה קידשם אין כח בידם לשנות ולא בדעתם הדבר תלוי

לאור זאת, צריך לפנים מדוע האיסור לכהנים לצאת מבית המקדש שייך דוקא בשעה שהם עובדים ולא בכל זמן שהם נמצאים במקדש לבושים בבגדי הכהונה. מסתבר שהרמב"ם לא מחלק בין הזמנים הללו מפני שכהנים אסורים ללבוש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה:

כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה... (רמב"ם כלאים י', לב)

הגבלת הזמן של היתר לבישת הבגדים מגבילה למעשה את מעמד הכהנים ככלי שרת לשעת העבודה בלבד. לכן, האיסור לכהנים לצאת מהמקדש מוגבל לזמן שבו הם נחשבים לכלי שרת. בדומה לאיסור יציאה מהמקדש, אף כאן הרמב"ם אינו מחלק בין כהן הדיוט לכהן גדול לענין הגדרת מעמדם ככלי שרת וביחס לאיסור לבישת הבגדים שלא בשעת העבודה.¹¹ סיוע להבנת הרמב"ם בדרך המוצעת מופיע ברמב"ן:

ולשון סיפרא משמע ששתייהן אזהרות בענין אחד כלומר שלא יניח העבודה. וראיתי לרב במצות קס"ה שחשב לאחות שני המדרשים.

(השגות הרמב"ן על ספר המצוות שורש ה)

הרמב"ן רואה את שיטת הרמב"ם (וגם את הספרא) כאיחוי שתי פרשיות ודרשות, היינו איחוי הפסוק האוסר על יציאה מהמקדש באופן כללי (ויקרא י', ז) והאיסור לגבי כהן גדול שלא יטמא למת (ויקרא כ"א, יב). נקודה זו עולה אף בדרשת הגמרא בסנהדרין יט: "מן המקדש לא יצא – מקדושתו לא יצא" שבה האיסור על כהן להטמא למת מנוסח כאיסור לכהן לצאת מקדושתו. אם כך, איחוי המדרשים מכלכל את ההבנה שביציאה מהמקדש בשעת העבודה הכהנים יוצאים מקדושתם.¹²

דגירת מלך היא, אבל במה שעלינו לקדשם כלומר לכבדם הלא בידם למחול שהרי אפילו הרב שמחל על כבודו כבודו מחול ולכן בכל דבר יכול למחול".

אפשר שניסוח פיוטי לדברים אלו נמצא בסליחה 'איך נפתח לפניך דר מתוחים': "טָדוּ וְטָלְלוּ לְהַנִּים מְשֻׁחִים / יוֹדְעֵי עֶרְךָ עוֹלוֹת וְזִבְחֵים:" (סליחות פולין/ליטא א). הפייטן מקשר בין משיחת הכהנים ומעמדם לעבודת הקרבנות. ואולי על פי דברינו ניתן להסביר את 'טירוד' כשינוי יעוד ו'טלטול' כשינוי רשות.

¹¹ אם כי, הגדרת שעת העבודה עלולה להשתנות בין כהן הדיוט לכהן גדול, כפי שיבואר לקמן.

¹² המשך חכמה מפרש אף את המשך הפסוק: "וְלֹא יִחַלְלֵ אֶת מִקְדָּשׁ אֲ-לֵהִי" כעוסק בחילול קדושת הכהונה (ולא כחילול העבודה): "לפי הפשט 'מקדש א-להיו' הוא כינוי לקדושתו, קדושת כהונה. וזה שאמר 'כי נזר שמן משחת א-להיו עליו'". כך גם פירש רס"ג את הפסוק (ראה: צוקר, משה. על תרגום רס"ג לתורה: פרשנות הלכה ופולמיקה בתרגום התורה של ר' סעדיה גאון. תעודות ומחקרים. פעלדהיים, תש"ט, עמ' 389. תודה לצוות ספרית ישיבת הר עציון על הנגשת המקור).

ג. שיטת הרמב"ן

הרמב"ן פורש משנה סדורה בנוגע לאיסור הכהנים לצאת בשעת העבודה.¹³ עיקריה הם קיומם של שני לאוין שונים: א. איסור על כל הכהנים לצאת מהמקדש כחלק מהאיסור לחלל את העבודה; ב. איסור מיוחד על כהן גדול להניח את העבודה ולצאת אחר מתו.

ונראין הדברים שלדברי הכל במשמע הכתוב הזה יש אזהרה לכהן גדול בשני הלאוין בלא יצא ולא יחלל... לפי זה יזהיר שלא יצא מן המקדש אחר מתו ויניח העבודה כי זה חילול המקדש הוא והוא הטעם למה לא יצא משום לא יחלל. ואעפ"כ לוקה שתיים משום לא יצא ומשום לא יחלל... וזו האזהרה לכל כהן שמניח עבודה ויוצא ואינו על המת בלבד מאמרו ולא יחלל, כי המבטל אותה בלי מקרה כל שכן שחלל... לומר שאפילו כהנים הדייטים שבכל הדורות כאלעזר ואיתמר הם באזהרה זו שלא להניח עבודה ולצאת כל זמן שיכולין לעשותה. (השגות הרמב"ן שם)

בניגוד לרמב"ם, הרמב"ן סבור כי יסוד איסור היציאה מהמקדש בשעת העבודה הוא חילול העבודה, והיציאה אסורה רק מחמת חילול העבודה בעקבותיה. משכך, הלאו ששייך בכל הכהנים ביציאה מהמקדש בשעת העבודה הוא "לא יחלל".¹⁴ ביציאת הכהן הגדול מהמקדש ישנו לאו נוסף שנלמד מ"לא יצא", ולכן כהן גדול שיצא בשעת עבודה לוקה פעמים.

ד. הנפקא־מינות שבין שיטות הרמב"ם והרמב"ן

מלבד שאלת מנין הלאוין והחלוקה בין כהן הדייט וכהן גדול, הגדרת המחייב כחילול העבודה או כחילול קדושת הכהונה מתבטאת במספר נפקא־מינות:

1. חילול העבודה ביציאה

הנפקא־מינה הבסיסית ביותר נוגעת לשאלת חילול העבודה. כאמור לעיל, בשיטת הרמב"ם אין שום הכרח לטעון שהעבודה מתחללת ביציאת הכהן מהמקדש לפני גמרה. לרמב"ן, מנגד, אין מקום לחייב כהן הדייט ביציאתו לולא חלל את העבודה, ולכן לדידו הנחת העבודה והיציאה מחללת ומחייבת.

¹³ ראה רמב"ן ויקרא י', ז; כ"א, יב; ובהשגותיו לספר המצוות שורש ה' ועל לא תעשה קסג-קסה.

¹⁴ את הפסוק "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (ויקרא י', ז), שממנו למד הרמב"ם את האיסור, מפרש הרמב"ן כהוראת שעה שנאמרה לאחר מיתת נדב ואביהוא (יחד עם איסור הקריעה והפרימה).

2. יציאת אונן מהמקדש

נפקאמינה נוספת נוגעת לדין אונן שיצא מן המקדש. הרמב"ם ביאת מקדש ב', ז סובר שאונן מחלל את העבודה ובכל זאת הוא אסור לצאת, שהרי אין קשר בין חילול העבודה לאיסור היציאה מן המקדש שעיקרו חילול קדושת הכהונה. לעומתו, הרמב"ן מגביל את האיסור לצאת רק ל"כל זמן שיכולין לעשותה" מפני שלדעתו האיסור בכהן הדיוט תלוי בחילול העבודה. הראב"ד שם ב', ו מציג שיטה שלישית לגבי יציאת אונן:

א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו.

הראב"ד טוען שכהן הדיוט אונן מחויב לצאת כדי להתאבל ולהטמא (לעומת הרמב"ם שפסק שהוא מתאבל ואינו יוצא) כדין באבלות, וללא קשר למעמדו או לחילול העבודה. משתמע מזה, שלדעת הראב"ד הסיבה שכהן גדול אינו יוצא היא שאינו מחויב להתאבל.

3. האיסור הנוסף בכהן גדול ושייכותו במשוח מלחמה

המחלוקת משתקפת גם ביחס של כל שיטה לאיסור הנוסף בכהן הגדול על שאר הכהנים. ראינו שהרמב"ם קושר בין האיסור לצאת מהמקדש ובין איסור כהן גדול להטמא למת:

ודע שיש בכהן גדול תוספת שהוא לא ילוה מתו. וזה הוא פשט הכתוב באמרו ומן המקדש לא יצא. (ספר המצוות לא תעשה קסה)

האיסור הנוסף לכהן גדול ללוות את מתו, שהוא מדאורייתא לפי הרמב"ם,¹⁵ בנוי על הסברא שחילול קדושת הכהונה הוא האוסר לצאת מהמקדש. לכן, האיסור הנוסף נובע מקדושתו המיוחדת של הכהן הגדול ואינו קשור לחילול העבודה.

הרמב"ן מנמק את האיסור הנוסף לכהן הגדול בכך שמותר לו לעבוד משום שאינו מחלל את העבודה. לדידו, האיסור לכהן הגדול ללוות את מתו אינו אלא אסמכתא מדרבנן:

לפי מראית עיני המדרש שבפרק כ"ג אינו אלא אסמכתא בעלמא שהם גזרו לכהן גדול שלא יצא אחר מטת מתו כלל שמא יטמא בהיותו נבהל על מתו... והנה לפי שהוא [=משוח מלחמה, א"ב] אינו מקריב אונן לא הביאו אותו בכלל זה הלאו ומן המקדש לא יצא שאינו אלא לאזהרה למניח עבודה והוא צריך להניחה בשעת אנינותו כמו שדרשו בו מכי נזר שמן משחת י"י עליו ולא על חבריו וכמו שנתבאר בהוריות (יב:).

¹⁵ לדיון בשיטתו עיין בר"ן סנהדרין יט. ובשו"ת הרדב"ז ב', תשעו.

ואם היה אזהרה שלא ילך אחר המטה כדי שלא יטמא היה משוח המלחמה מתחייב בו כיון שאינו מיטמא לקרובים ככהן גדול. (השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ה)

הרמב"ן טוען שגם הלאו של "לא יצא" תלוי ביכולת לעבוד, ולכן שייך רק בכהן גדול שראוי לעבוד אונן ואינו מחלל את העבודה, ולא במשוח מלחמה וכהן הדיוט המחללים את העבודה ולכן אינם שייכים בלאו זה.

הרמב"ן מפרש את המילה "מקדש" בפסוק "ומן המקדש לא יצא" כ'מקדש ועבודתו',¹⁶ ולא כמתחסת לקדושת הכהונה. פירוש זה תומך בהבנה שהאיסור אינו איסור השייך לקדושת הכהן, אלא קשור בחילול העבודה. לפיכך, הרמב"ן מגביל את האיסור של "לא יצא" לשעת העבודה בלבד.

לדעת הרמב"ם, לעומת זאת, נראה כי אם האיסור הנוסף נובע מקדושת הכהן אזי אף משוח מלחמה שאסור להטמא למת כלול באיסור זה. אם כנים הדברים, נוכל להציע תירוץ בשיטתו לשאלת הרמב"ן מדוע משוח מלחמה אינו אסור לצאת אחר מתו מצד הטומאה. לרמב"ם, משוח מלחמה אכן חייב בלאו ואסור לו לצאת מצד קדושתו ומצד האיסור להטמא, ומכיון שכך, איסור זה כבר נכלל בברייתא בדברים שמשוח מלחמה חייב בהם ועל כן הברייתא לא מונה את איסור היציאה בנפרד.¹⁷

דרך נוספת לענות על השאלה היא לטעון שלרמב"ם מהות האיסור של "לא יצא" היא חילול קדושת הכהונה הגדולה המתרחש בליווי המת עצמו, בלי קשר לטומאה, ולא זו חל רק על כהן גדול שעובד במקדש ככהן הגדול מאחיו' ולא על משוח מלחמה.

ממיקום האיסור ללוות את המת בפרק ה' מהלכות כלי המקדש והעובדים בו, שבו מפרט הרמב"ם את הדינים המיוחדים לכהן הגדול (ללא הבדל בין מרובה בגדים למשוח בשמן), ניתן להבין שהאיסור ללוות את המת, שלא כמו האיסור להטמא, תלוי במצבו המיוחד של הכהן הגדול כעובד בבית המקדש, ללא תלות במשיחתו בשמן. משום כך, איסור זה אינו נוהג במשוח מלחמה, שקדושת הכהונה הגדולה שבו נובעת רק ממשיחתו בשמן.

הדים לשתי הגישות שפותחו לעיל נשמעים היטב בראב"ד:

¹⁶ הרי"ף פערלא בספר המצוות שלו (המבוסס על אזהרות הרס"ג) לא תעשה רטז מציע ניסוח מובהק יותר: "א"כ אין זה משום חילול מקדש אלא חילול עבודת מקדש דהיינו הקדשים. והא דכתיב ולא יחלל את מקדש עכצ"ל דהיינו משום דבחילול עבודת מקדש איכא ג"כ חילול למקדש". לעומתו, מפרש המשך חכמה ויקרא כ"א, יב: "לפי הפשט 'מקדש א-להיו' הוא כינוי לקדושתו, קדושת כהונה. וזה שאמר 'כי נזר שמן משחת א-להיו עליו'".

¹⁷ עיין בספר שיעורי הרב על מסכת סנהדרין עמ' רלח, המנסח את הענין כהבדל בין 'איסור טומאה' ל'איסור מקדש'.

בין כהן הדיוט. א"א תימה גדול הוא זה שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו בניו ומה שאמרו בתורת כהנים מנין לכהנים שבכל הדורות לכהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר שהרי שמן משחת קדש הוא מרבה אותם. (ביאת מקדש ב', ה)

הראב"ד סובר שהציווי על הכהנים שלא לצאת נאמר רק כהוראת שעה, והמדרש מרבה לדורות רק כהנים גדולים. מה ראה הראב"ד לחלק בין כהן הדיוט המותר לצאת ובין כהן גדול האסור? ניתן לבאר את שיטתו על פי שני הכיוונים שהוצגו.

ניתן לומר שברמה העקרונית האיסור תלוי במעמדו של הכהן הגדול. ניסוח כזה מופיע בפירוש הראב"ד לתורת כהנים (שמיני – מכילתא דמילואים מג) האומר שלדורות האיסור תלוי בכהונה הגדולה כשלעצמה: "להגיד מה גרם בו כהונה גדולה גורמת". ר' חיים מושך קו זה לכיוון שונה:

דאין זה תלוי כלל בכהן גדול, אלא העיקר תלוי אם נעשה בו מעשה הריבוי או המשיחה של כהונה, וע"כ זהו שכתב הראב"ד דבני אהרן שנמשחו ונעשה בהן ריבוי כהונה שפיר מוזהרין על זה, משא"כ האידנא דליכא משיחה וריבוי כהונה אלא בכהן גדול, ממילא ליתא להך אזהרה דיציאת מקדש רק בכהן גדול לחוד. (חידושי רבנו חיים הלוי שם)

ר' חיים מסביר שהאיסור אינו תלוי בשם 'כהן גדול' כשלעצמו אלא במעשה ריבוי, ועל כן הוא שייך גם בבני אהרן שנעשה בהם מעשה ריבוי, אף שלא היו כהנים גדולים. על כל פנים, הבנות אלו משאירות את דברי הראב"ד צמודים למהלך המוצע ברמב"ם וטוענות שנקודת המחלוקת היא האם מעמדו וקדושתו של כהן הדיוט שלא נמשח מספיקים כדי לחייב אותו להשאר במקדש, או שמא רק קדושת כהן שנוסף עליו מעשה ריבוי מחייבתו בזה.

אבן האזל על אתר קושר את הראב"ד דוקא לשיטת הרמב"ן, ואלו דבריו: "אלא דעיקר טעמו של הראב"ד הוא דגבי כהן הדיוט לא שייך הך דינא כיון דאינו עובד אונן, וכמו שכתב הרמב"ן". לשיטתו, המרכיב המכריע באיסור יציאה מן המקדש נעוץ ביכולת הכהן לעבוד ולא בקדושה האישית.¹⁸

¹⁸ לפחות לא כגורם הישיר. עיין גם במרומי שדה זבחים טז. הקושר בין המקורות לאיסור האונן לעבוד ובין שיטות הרמב"ם והראב"ד.

נפקאמינה שמופיעה במקורות הנ"ל היא דין בני אהרן בימי המילואים, שנמשחו בשמן אך לא עבדו אוננים, ונאסרו לצאת. לדעת ר' חיים איסורם לצאת היה מעיקר הדין, ולדעת אבן האזל האיסור היה בגדר הוראת שעה כדי שלא יטמאו. יעוין גם בריטב"א שמשמע מדבריו שבני אהרן בימי המילואים היו כהנים גדולים ממש: "י"ל דשמיני למילואים שמשו בו כהונה גדולה" (מועד קטן יד: ד"ה ת"ש והצרוע). אם אכן כך, לשוא נחפש אצלם מקרה בוחן לכהן משוח בשמן שאינו כהן גדול על כל דיניו. ברם הרב צבי הירשמן (בהערותיו על הריטב"א [מהד' מוה"ק] הערה 112) טוען שיש לגרוס "ככהונה גדולה", ואם כך שוב יש מקום לבחון את מעמד בני אהרן אז.

ד. איסורי פריעת הראש וקריעת הבגדים

1. מחלוקת הראשונים ביחס לשני האיסורים

עד כה נבחנו השיטות המרכזיות באיסור היציאה מהמקדש. בצאתנו מן הקדש נזכר כי השיטות עקביות ביחסן אל שני הציוויים הנוספים, הלא הם איסורי פריעת ראש וקריעת בגדים. הרמב"ם סובר ששני איסורים אלו נלמדים מפרשת המילואים ונוהגים בכל כהן:

שלא יכנס כהן למקדש פרוע ראש שני' ראשיכם אל תפרעו. שלא יכנס כהן למקדש קרוע בגדים שני' ובגדיכם לא תפרומו. (רמב"ם מנין המצוות הקצר לא תעשה קסג-קסד)

הרמב"ם סובר שהאיסור הוא על עצם הכניסה למקדש בפירוע ראש או בבגדים קרועים,¹⁹ ולא על העבודה באופן זה. עם זאת, הרמב"ם מסייג דין זה רק לכהן הכשר לעבודה:

יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה אם נכנס מן המזבח ולפנים... פרוע ראש או קרוע בגדים... אף על פי שלא עבד עבודה הרי זה לוקה. (רמב"ם ביאת מקדש א', טו)

הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות) חולק וסובר שאיסורים אלו נלמדים מן הפסוקים העוסקים בכהן גדול,²⁰ ורק הוא אסור בהם בלי קשר לכניסה למקדש או לעבודתו.²¹ יסוד לאוין אלו בקדושה המיוחדת של הכהן הגדול, ועל כן הם נזכרים בתוך סדרת המצוות והאיסורים שבתחלת פרשת אמר, שיסודם בקדושת הכהנים. האיסור בכהן הדיוט נובע מחילול העבודה באופן זה:

אבל המצוה הנוהגת לדורות כפרועי ראש היא באמת שלא יעבדו עבודה ואם שמש כן חלל וחייב מיתה... וקרועי בגדים גם כן מחללין עבודה וחייבין במיתה... והפיסול הוא מדין מחוסר בגדים שאינו לבוש בהם במקום הקרע... וכהן גדול בא בו כתוב בפני עצמו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ומן המקדש לא יצא. והיא אזהרה בו לעולם שלא יפרע ראשו על מתו ולא יקרע עליו ואף על פי שלא יעבוד ולא יכנס למקדש.

¹⁹ הקרן אורה זבחים יח: מחלק בין בגד הקרוע קריעה אחת על המת ובין בגד 'מקורע' בקרעים רבים שדין העובד בו כמחוסר בגד שעבודתו פסולה – או משום שאין הבגד חשוב בגד או מפני שהוא אינו לכבוד ולתפארת. עיין בר"ן סנהדרין כב: ד"ה מה ובהערות המהדיר במהד' מוה"ק.

²⁰ ואלו את האיסורים שנאמרו לבני אהרן מפרש הרמב"ן כהוראת שעה בלבד.

²¹ נראה שזוהי גם שיטת רס"ג כמובא בספר המצוות לרס"ג [מהד' סבתון], עמ' 131. תודה לר' מיכאל ברניס על הנגשת הספר. אף הר"פ פערלא בספר המצוות שלו (המבוסס על אזהרות רס"ג) הגיע למסקנה זו (מלשון רס"ג: "גדולם לא יפרע ויפרום. ויצא."): "מלשון רבינו הגאון ז"ל כאן מבואר דס"ל דאזהרות אלו אינם אלא בכהן גדול בלבד ולא בכהן הדיוט. וכן לאו דמן המקדש לא יצא... ומכל זה ראייה לדעת הרמב"ן ז"ל".

2. הבנה יסודית של מחלוקות הראשונים

פריצת גבולות הדיון מעבר ליציאת המקדש כאיסור בודד אל סדרת מצוות שלמה, מחייבת ניסוח כולל יותר לתפישות השונות בסוגיא.

שיטת הרמב"ם – חובת הכהנים להיות מוכנים וראויים לעבודה

משיטת הרמב"ם עולה שיסוד כל האיסורים הללו בחובת הכהנים להיות מוכנים וראויים לעבודה. חובה זו נובעת ממעמדם ככלי שרת, ונראה שחיוב זה מעוגן במצות "וְקִדְשְׁתוּ", שאותה מנסח הרמב"ם (כלי המקדש והעובדים בו ד', א): "ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר וקדשתו כי את לחם א-להיך הוא מקריב". הכהנים הראויים לעבודה²² מְצִיִּים אף הם להכין עצמם לעבודת הקרבנות,²³ וכאשר הם נכנסים למקדש פרועי ראש ופרומי בגדים (או שתויי יין) בשעת העבודה הם מבטלים מצוה זו ומחללים את קדושתם. יציאה מהמקדש בשעת עבודה היא ביטוי קיצוני למעילתם בתפקידם ככלי שרת ועל כך מתחייבים מיתה.²⁴

מעמד כהן הדיוט מוגבל לשעה שבה הוא עובד במקדש, ולכן מותר לו ללבוש את האבנט שעשוי מכלאים רק בשעת עבודה (רמב"ם כלי המקדש והעובדים בו ח', יא). בניגוד אליו, תפקידו של הכהן הגדול אינו מוגבל לשעת עבודת הקרבנות כמו אחיו הכהנים, אלא "תפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום... כל עת שירצה להקריב מקריב כל מה שירצה" (שם ה', ז, יב). על כן הוא "אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם שהרי תמיד הוא במקדש" (שם ביאת מקדש א', י).²⁵ כך מסביר אבן האזל את החילוק בין הכהנים:

ולכן בכ"ג כיון דכל שעה יכול לעבוד ואפי' בלילה יכול להפך בצינורא, לכן תמיד אצלו שעת עבודה, וכן כתב הרמב"ם החילוק בדין גידול פרע וקרוע בגדים דכ"ג לעולם אסור

²² האחרונים (ערוה"ש א"ח קכ"ח, עב; פמ"ג א"ח משבצות זהב קל"ה, ח; מג"א רפ"ב, ו) הסתפקו אם מצות "וְקִדְשְׁתוּ" שייכת גם בבעל מום ובקטן שאינם ראויים לעבודה. מהמנ"ח רסט נראה שלשיטת הרמב"ם הציווי "וְקִדְשְׁתוּ" אכן שייך בראוי לעבודה בלבד. הפרי מגדים מציע שיתכן שהמצוה נוהגת בקטן ובעל מום שיכולים לאכול בקרבנות. בנוסף, אולי יש לחלק בין בעל מום שלא יהיה ראוי לעולם ובין קטן (וכהן בזמן הזה) שבעתיד יהיו ראויים לעבודה.

²³ בבחינת "וקדשתו בעל כורחו" (ספרא אמר א', א אות יג). ברם, על זכויותיו רשאי למחול.

²⁴ קישור זה מבוסס על הבנת איסור המעילה כשינוי יעוד. כדי להסביר מדוע חיוב המיתה קיים רק ביציאה ניתן לומר שלעונש מיתה יש צורך בשני דינים במעילה – שינוי יעוד ורשות כאחד, או מפני שיש צורך במעילה בפועל ולא ניתן לחייב על חוסר הכנה.

²⁵ בית הלוי (שר"ת א', ג) מוסיף שכהן גדול מותר בכלאים מעבר לשעת העבודה מפני שהציץ מרצה רק כשנמצא על מצח הכהן הגדול כשהוא לבוש בשאר הבגדים (רמב"ם ביאת מקדש ד', ח). בשיעורי הגר"ד על עבודת יום הכיפורים עמ' כג הרב זצ"ל מציע בשם אביו כי יתכן שיש תפקיד נוסף לבגדי הכהן הגדול מצד שאלה באורים ותומים.

שהרי תמיד הוא במקדש, וכונתו ג"כ דתמיד הוי אצלו שעת עבודה, לכן שפיר דמותר בבגדי כהונה במקדש תמיד, וזהו דתני בתוספתא שהרי הן ראויין לעבודה והיינו שאף שאינו עובד עכשיו כל שעה הוא ראוי לעבודה. (כלי המקדש והעובדים בו ח', יא-יב)

שיטת הרמב"ן – חובות מצד קדושתם העצמית של הכהנים

הרמב"ן²⁶ סובר שהמצוות בתחלת פרשת אמר מנותקות מהעבודה במקדש:

וטעם הכהנים – כי במצות אשר הם בעניני הקרבנות יאמר "אל אהרן ואל בניו" ולא יזכירם בשם "הכהנים", כי הענינים ההם בקרבנות או במעלות הקדש, אבל בכאן יזהיר שלא יטמאו במת לעולם אפילו בעת שלא יבואו במקדש והיא מעלה להם בעצמם. (רמב"ן ויקרא כ"א, א)

המצוות הנמנות בפרשיה זו נגזרות מקדושתם האישית של הכהנים שאינה מצריכה פעולת הקדשה, אלא נובעת מבחירת ה' – "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (ויקרא כ"א, ח). כיון שהכהן הגדול נבדל בקדושתו היתרה – הוא גם מְצַוָּה במצוות יתרות ובהן האיסורים על פריעה, פרימה ויציאה מהמקדש על כל נפשות מת.

יחד עם קדושתם העצמאית, ואולי כהצדקה לה, תפקיד הכהנים הוא להקריב את הקרבנות במקדש ולכן הם מוזהרים שלא לחלל את עבודת המקדש. "קִדְּשִׁים יְהִיוּ לָאֱלֹהִים וְלֹא יִחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהִים כִּי אֵת אֲשֵׁי ה' לָחֶם אֱלֹהִים הֵם מְקַרְבִּים וְהִיוּ קִדְּשִׁים".

ה. סיכום

פתחנו בעיון במקורות האיסור לכהנים לצאת מן המקדש בשעת העבודה ובניתוח אופי האיסור לפיהם. לימוד זה הציג בפנינו שתי דרכים בהבנת אופי האיסור: א. האיסור כחילול העבודה. ב. דין חדש הנובע ממעמד הכהנים עצמם.

כדי לצקת תוכן למעמד הכהנים, סוגיות מעמד הכהנים ככלי שרת ודין מעילה הנוהג בהם היו נר לרגלינו, והאירו את האיסור לצאת מהמקדש בשעת העבודה באור חדש. הארה זו סייעה לנו להבחין בהבדלים בין שתי הגישות וכן בסוגיות אחרות הקשורות למעמד הכהנים, לרבות נפקאמינות מעשיות. על בסיס זה, ניסינו להציע תשתית עקרונית לסוגינתו המקומית ולהציבה כחלק ממערכת כוללת הנוגעת לכהנים על תפקידם, מעמדם וקדושתם.

²⁶ חלק מן ההבנות בשיטות הרמב"ם והרמב"ן מבוססות על שיעורו של מו"ר רה"י הרא"ל זצ"ל "קדושת כהונה וקדושת לוי" (זמין באתר 'תורת הר עציון').